

Eesti Sotsialistide - Rewolutsionääride Partei.

Wõitluses omandad sa oma õigused!

H. Kruus.

Sotsialistide - Rewolutsionääride Partei agraarprogramm ja maaolud Eestis.

Hind 35 kop.

E. S.-R. P. Kirjastuse Osaühisus «Töö ja Wõitlus»
Tallinnas, 1917.

Sotsialistide-Rewolutsionääride Partei agraarprogramm ja maaolud Eestis.*)

Sotsialistide-rewolutsionääride partei maaprogramm on nii mõnelegi meie naabrile pinnaks silmas olnud. Kõige rohkem on tema kohta sõna võtnud «Päewaleht» ja radikaal-sotsialistid. Selle juures on nimetud ringkonnast ikka ja jälle selle pääle tähelepanemist juhitud, et sotsialistide-rewolutsionääride partei ainult puhas Wene erakond olewat, mille olemasolu ainult Wene külakogukonna pääle põhjenuwat. Mujal maailmas niisugust erakonda ei tuntawat, sest et säääl külakogukond puudub. Ka meil olewat sotsialistide - rewolutsionääride erakond ainult paljas sisseweo kaup, mil suuremat pinda ei leiduwat, sest ka Eestis puudub külakogukond. Ja meie hääsoowlikud naabrid on walmis meile oma seltsimehelikku nõu andma: «Mis te siin Maarjamaal asjata jandate, pange kolid kokku ja minge tulnud teed, Peipsi taha!» — Olgugi, et kodanlised ringid wist priiwa-gunidki poleks keelanud meie rutuliseks ewakueerimiseks (oleks saanud ju üks sotsialistlik «tolmutegija»

*) Kõnena ettekantud Eesti Sotsialistide-Rewolutsionääride Partei 2 kongressil.

Eestis jälle vähemaks), ei mõtlegi me oma kolide kokkupanemisega rutata. Elame, näeme, ja selgub nii mõndagi.

Aga kuidas selle «külakogukonnaga» siis lugu õieti on? Ega's ometi ilmaaegu temast juttu tehta? Ja tõepoolest meie agraarprogrammis seisab must walge pääl: «Maaolude uuendustes püüab sotsialistide-rewolutsionääride partei kodanlik-omandusliku korra wastase wõitluse ja sotsialismi huwide kaitseks toetada Wene talupojakihi kogukondlikkudele ja töö waadetele, traditsioonidele ja elamiswormile, iseäranis aga selle kihi keskel laialilagunud töökspidamisele, et maa ei ole kellegi oma, waid tema tarwitamise õiguse annab ainult töö. Kokkukõlas omade üleüldiste waadetega rewolutsiooni kohta külas, saab partei seisma maa sotsialiseerimise eest, s. t. tema kauba ringkäigust eraldamise ja üksikute isikute ning rühmade eraomandusest terwe rahwa omanduseks andmise eest järgmistel alustel». Järgneb 7 punkti.

Nagu näete, ega see Wene külakogukonna ette toomine nii põhjendamata polegi. Programmis on tõesti jutt «Wene talupoja kihi kogukondlikkudele ja töö waadetele, traditsioonidele ja elamiswormile» toetamisest. Kuid meie täpipäälsust armastawad naabrid teewad sellest hoopis teise asja ja seda eht taskukunstniku osawusega, nii et hobusest eesel wälja tuleb. Toome näituseks ainult ühe koha tööerakondlaste programmi juure lisatud kaaskirjast, milles faktide ümberluiskamine ometi iseäranis piinlik peaks olema, kus nii on öeldud (lhk. 19): «Wenemaal walitseb külakogukondade (община) ühismaa pidamine (hingemaa) ja selle põhjal toetab ka rahwalikkudest erakondadest, kellel Wene talurahwa seas kõige enam mõju, Wene sotsialistide-rewolutsionääride erakond maa sotsialiseerimist, s. o. maa ühist tarwitamist külakogukondade kaupa». Nii siis tahetakse programmis maaolude uuendamisel, maa sotsialiseerimisel

ainult Wene talupoja kogukondlikele waadetele toetada, kuna aga radikaal-sotsialistid arwawad, et maa sotsialiseerimine tähendawat «ühist tarwitamist külakogukondade kaupa». See on ikka kaunis suur wahe, mitte enam waksapikkune, waid annab päris süllaga mõõta.

Kuid olgu kuidas on, ühe ebaloomulikkuse pääle omas agraar-programmis ei wõi me siiski jätta tähelepanemist juhtimata. Sää! tahetakse maa sotsialiseerimist Wene talupoja kihi kogukondlikele waadetele ja traditsioonidele toetada. Meil aga külakogukonda ei ole, puuduwad ka seega ühenduses kaswanud kogukondlikud waated. Missugusele seisukohale selle programmi punkti wastu asuda? — Selleks on tarwis waadata, missugust osa see punkt üleüldse meie eeskawas etendab.

Iga sotsialistlik erakond peab alati ühiskondlike ja poliitiliste küsimuste käsitamisel kahte pääpõhjusmõtet silmas pidama. Kõige päält ei tohi ta kunagi unustada, et ta sotsialistlik on, s. t. ta peab iga sammu poliitikas ja ühiskondlike uunduste küsimustes nii astuma, et see täielises kokkukõlas oleks ülesseatud kõrge ühiskondliku ideaaliga, sotsialismiga. Sotsialistlikku ilmakorda ei saa ju äkki, täna, homme hüpata, waid selleks on tarwis terwe rida eeldusi. Ia sotsialistliku erakonna ülesanne on nende eelduste loomisele kaasa aidata. Selleks seab ta hulga lähemaid nõudmisi üles, mida ta otsekohe tahab teostada. Need nõudmised sünnitawad n. n. programm-miimumi, mille teostamine meid sotsialistlikele ilmakorrale lähemale wiib.

Teine põhjusmõte, mida sotsialistlik erakond oma lähemate nõudmiste ülesseadmisel alati meeles peab pidama, on see, et nad kokkukõlas peawad olema ühiskondlik-majandusliku arenemiskäiguga. Olgu kui meelitawad kõiksugu ühiskondlikud süsteemid ja sotsiaalse arenemise ja rahwa majandusliku

elu pääle mõju awaldamise kawatsused, wõib siiski iga sotsialist neid kõige rahulisema südamega kõrwale jätta, kui ühiskonna elu üle walitsewate jõudude arenemissiht neid mitte ei toeta ja nende kohta surmaotsuse teeb. Wabriku tööstuse arenemises näituseks on ammugi selge, et see suurkapitalistlikus sihis wõidukäike teeb. Kui sotsialistid oma ühiskondlikkude uuenduste kawa niisugusele alusele seaks, mis seda arenemise sihtjoont ignoreeriks, siis ei jõuaks nad igatahes mitte kawatsetud uuendustele, waid ühiskondliku jõuetuseni.

Et agraarolude uuendamist õigele pinnale seada, selleks peame kõige päält selgusele jõudma, missuguses sihis läheb põllumajanduslik arenemine. Wabrikutööstuses põhjendawad klassiwõitluse alusel seiswad sotsialistlikud erakonnad sotsialismi eest wõitlewate töowägede jõulise js arwulise suurendamise, suurkapitalismi arenemise ja wäiketööstuse kängujäämise ja wäljasuremise pääle, missuguse fakti majantlusteadus juba ammu kindlaks on teinud. Kuidas on aga lugu põllumajanduses? Kas teeb siin suurkapitalism suurpõllupidamise näol samasuguseid wõidukäike, nagu wabrikutööstuseski, wõi on siin weel elujõudu wäikepõllupidamisel?

See on meil wana tuttaw küsimus, mille kallal ka meil Eestis nii palju piike ja odasid murtud. Kumb on rahwamajanduslikult tulusam, kumb on elujõulisem, kas suur- wõi wäikepõllupidamine? — Waidlused selle üle on niisama wanad, kui rahwamajandus ise.

Karl Marx ise, kel majandusteaduses nii määratud teened on, ei saanud aga omalt poolt põllumajanduse alal kindlat teooriat wälja töötada. Seda takistas haigus ja enneaegne surm. Marxi «Kapitali» kolmandas andes aga on siiski kohti, kust näha on, missugused waated Marxil wäikepõllupidamise tulewiku kohta olid. — «Wäike-omandus, ütleb ta, ei

luba oma loomu poolest ühiskondlikkude walmistusjõudude edenemist, ühiskondlikku tööstuswiisi, ühiskondlikkude kapitalide koondumist, loomade pidamist suuremal määral, teaduslikkude leiduste järkjärgulist tarwitusele wõtmist. Lisakasu ja maksude koorem wiivad ta igalpool sandikepini. Maa ostmise pääle wäljaantud raha on kapitali kultuuri küljest ära kiskumine.» Marx kuulutab wäikepõllupidamisele järkjärgulist langemist ette ja kirjeldab ka selle langemise põhjuseid, mis tema arwates järgmised on: edenus suur-tööstus häwitab kodutööstuse, mis praegusele wäikepõllupidamisele loomulikuks sissetuleku allikaks on; wäiksel määral haritaw maa-pind läheb kordkorralt ikka halwemaks ja lahjemaks; wäikepõllupidamine ei kannata suurkapitalistlikkude majapidamiste wõistlust wälja, waid jääb alla.

Pääle Marxi surma aga on põllumajanduses niisuguseid muudatusi olnud, et Kapitali kirjutaja teooriat selle rikkaliku materjali põhjal, mis suur- ja wäikepõllupidamise arenemise kohta korjatud, siin mitte õigeks ei saa pidada. Marxi jüngrid, õigeusklikud järeltulijad katsusid ikkagi ka põllumajanduse arenemise seletamises oma õpetusele truuks jääda, kinnitades, et ka põllumajanduses suurettewõtted wäikepõllupidamise wälja tõrjuwad. Statistika ja teaduslikud uurimised aga räägiwad juba ammugi Marxi õpetuse wastu. Dawidi, Hertzi, Strumpfi, Bernsteini, Sombarti ja teiste tööd on siin põhjaliku «rewideerimise» toime pannud. Ja praegusel ajal ei saa enam kahelda, et kapitalism, mis küll wabrikutööstuses määratumat osa etendab, põllumajanduses selle ülesandega kaugeltki sarnases ulatuses toime ei saa. Ka Lääne-Euroopa sotsiaaldemokraatia on omas agraarprogrammis nii mõnegi olulise paranduse pidanud tegema. Koguni õigeusklikudki marksistid ei ole sellest wadadusest mööda pääsnud. Olgugi, et nad wäikepõllupidamisele hiilgawat tulewikku ja kapitalismile

põllumajanduses elujõuetust pole hakanud kuulutama nagu seda osa «rewisioniste» on teinud, on nad siiski pidanud tunnistama väikepõllupidamise wisadust ja elujõudu, mis esialgu nende arwamise järele paari aastakümnega häwitatud pidi saama, samuti väikepõllupidamise wõitluswõimet suurkapitalistliku maa- pidamise wastu. Ka Wene marksistid on omad waated väikepõllupidamise saatuse kohta likwideerinud. Agraarolude isepärase areuemise käigu üle enam ei waielda. Samuti tunnistakse, et kapital põllumajanduslikus edenemises mitte niisugust osa ei etenda, nagu wabrikutööstuses, et see siin igatepidi piiratud on.

Sotsialistid-rewolutsionärid on juba algusest pääle põllumajandusliku arenemise käigust õieti aru saanud. Nähti ära, et kapitalism põllumajanduses seda suurt osa ei suuda etendada, nagu wabrikutööstuses, samuti, et väikemaapidamine suurt ja wisa elujõudu awaldab. Mitte wastu töötama sellele väikepõllupidamise edenemise protsessile ei pidanud erakond. See oleks tagajärjeto olnud ja asjata. Waid ümberpööratud, oli tarwis teed tasandada sellele loowate jõudude arenemisele ja takistawad tõkked kõrwaldada.

Lähemal waatlemisel leiame, et siin üheks pää-tõkkeks on eraomandus maa pääle. Marx tähendab õieti, et maaeraomandus «kõigist teistest omanduse liikidest selle poolest lahku läheb, et ta teatawal arenemiseastmel koguni kapitalistliku edenemise seisukohalt ülearune ja kahjulik on». Maaeraomandus takistab üleüldist põllumajanduslikku, iseäranis aga väikepõllupidamise edenemist. Kõige päält ahwatleb ta maaomanikke väikerentnikkude maahädast wõimalikult suurt sissetulekut püüdma, sest et need wäljaspool põllupidamist omale kohast tööala ei suuda leida ja sellepärast «olles sunnitud omale kohast tööd leidma tihti walmis on niisugust renti maksma, mis nende endigi teades liig kõrge on.» (Marx).

Peschehonow toob ühe wäljarehkenduse, mille

järele «69 miljoni Euroopa-Wenemaa elanikkudest (50 kubermangus) 30 miljoni (s. o. 42^{1/2}%) rendioludega seotud on. Renditud maa suurus ulatab 50 miljoni dessatinini, tema eest maksetaw rent aga iga aasta 315 miljoni rublani». Kui siia juure arwata weel need hulgad miljonid, mis maa omanikud iga aasta maa osturahadest ja pantimise operatsioonidest said, siis on arusaadaw see mõisnikkude maa, omanduse püüd maad orjastawale rendile anda.

Maast wälja pumbatud miljardid ei ole läinud mitte tema wiljakaks tegemise pääle, waid suurem osa neist pillati ja prassiti ära. Paremal juhtumisel paigutati nad wabrikutööstusse, kuid seda siiski wõrdlemisi harwa. Mõisnikkude asemele, kes ei külwa, waid ainult lõikawad ja töörahwa waewa oma kausse korjawad, walgub linna kapital. 1904 a. 1. juuliks oli Wenemaa maa eraomandus Wihljaewi kokkuwõtte järele 2.128.100.043 rubla eest panditud. Kuid linnast maale walguw kapital ei lähe sinna kaugeltki mitte selleks, et majandust tõsta ja majapidamist wiljakamaks teha, waid et rendiga orjastatud talupoega weel omalt poolt teisel teel kurnata. Ta läheb maale spekulerima.

Maa eraomandus neelab põllupidaja sissetulekuid ja wõõrandab neid maaomaniku kasuks. Maa-rent takistab põlluharimise põhjalikumaks tegemist. Maa eraomandus on suureks tõkkeks otstarbekohasele maajaotusele ja samuti alatasa suurenewa põlluharijate hulga suurenemisele.

Wäikepõllupidamise elujõulisust, samuti maa-eromandust põllumajanduse edenemisele kahjulikuks tunnistamist meie agraarkirjanduses wastuwõetuks pidades, jõuame nüüd maa eraomanduse ärakaotamise küsimuse juure. Sotsialistid-rewolutsionäärid tahawad maad sotsialiseerida, s. o. teda kauba ringkäigust eraldada ja kogu rahwa kätte anda.

Maa sotsialiseerimine on kõige järjekindlam maaeraomanduse kaotamine. Maa ei lähe mitte riigi ega kohalikkude omawalitsuskondade o m a n d u s e k s, waid ta jääb ainult kohalikkude omawalitsuse asutuste w a l i t s u s e ja h o o l e a l l a. Aluseks wõttes põhjusemõtte, et igaühel on õigus maad saada isiklikuks harimiseks, nõuawad sotsialistid-rewolutsionäärid, et maa tarwitamine peab sündima tasawõrralisel tööalussuurusel ja peab kindlustama iga tööjõu kulutaja tarwete rahuldamise, sündigu see tööjõu kulutamine iga isiku poolt üksikult ehk ühenduses teistega.

Minu ülesandeks siin kohal ei olnud mitte meie agraarprogrammi teoreetilist põhjendust üksikasjaliselt lahendada ja tema üksikuid punkte lähemalt harutada. Samuti wõin kõrwale jätta agraarolude isepärase edenemise hindamise sotsialismi ja erakondliku programmi seisukohalt. Meil oli ainult tarwis ära märkida oma agraarprogrammi teoreetilise põhjenduse käiku majandusliku arenemise suhtes kõige üleüldisemais joontes, et selgusele jõuda küsimuse kohta, kui palju on siin oluline ja wajaduslik «Wene talupoja kihi kogukondlikkudele waadetele ja traditsioonidele toetamine». Jõudes maa sotsialiseerimiseni, ei leia me oma agraarprogrammi majanduslik-teoreetilisles põhjenduses Wene külakogukondade ega Wene talupoja kihi kogukondlikke waateid kusagil tarwis olewat. Programmis aga on jutt siiski neist. Ja erakonna tegelaste hulgas kuuleme mõnelt poolt iseäranis tihti rõhutawat. Kuid selge on, et külakogukond ja «talupoja kogukondlikud waated» juba algusest pääle sotsialistide-rewolutsionäärude partei agraarprogrammile mitte teoreetiliseks aluseks polnud, waid ainult teguriks, mis selle programmi teostamist pidi kergendama. Külakogukonda peeti ainult wäärtuslikuks abinõuks, kuid mingil tingimisel mitte «lähtekohaks», aluspunktiks, nagu see oli olnud osalt

«wana-naroodnitshestwol». Ja juba esimesel erakonna asutawal kongressil 1905. aastal tähendas Krassowa öieti:

«Maa sotsialiseerimine põhjeneb puhas objektiivistel alustel, ja kui meil külakogukonda ka polekski olnud, oleks me ikkagi maa sotsialiseerimise oma programmi võtnud. Ja Euroopas, kus külakogukond juba ammugi kadunud, tuleks samasugused nõudmised üles seada, nagu meiegi agraarprogrammis».

Ja tähelepanemisevääriline on, et Stolõpini uus agraraseadus, mis Wene külakogukonna hävitamisele aluse pidi panema, olgugi, et ta elawaid mõtete awaldusi tekitas, ei toonud siiski segadust naroodnikute ja eraldi sotsialistide-rewolutsionääride rida-desse. Wäga mitmelt poolt tuldi seletustega, et külakogukond agraarprogrammis põhjusemõtteliselt suuremat osa ei etendanud ja et õpetuse alused jääwad kõikumatuks, 9. nowembri seadusest hoolimata ja waatamata, missugune saatus külakogukonnale osaks saab. Üks esimestest astus üles N. Rakitnikow, kes seletas, et «kogukondlikkude waadete» pääle toetamisest kaugeltki mitte kui ühest pääaluspunktirt ei tule aru saada. Samasuguse seletusega esines teiselt poolt naroodnikute laagrist A. W. Peshechonow. Ja nii terve rida teisi.

Wõime küll kõige rahulikuma südamega külakogukonna ja «kogukondlikud waated» oma programmist wälja heita, kui programmi teoreetilises põhjenduses täiesti üleaarused, meie oludele mitte-wastawad ja kui aluse kõiksugu eksiarwamiste ning arusaamatuste tekkimiseks ja samuti kuritahtlikkude seletuste sepitsemiseks.

«Kogukondlikud waated» heidame wälja. Maa sotsialiseerimise põhjusemõtte juure aga jääme edasi. Siin tõuseb nüüd terve hulk praktilisi, konkreetseid küsimusi, mis selle põhjusemõtte teostamisega ühenduses.

Sotsialistide-rewolutsionääride partei ülesanded agrarolude uuendamisel on kahte liiki. Esimene neist on maa eraomandusest wõõrandamine, kauba ringkäigust eraldamine, et wõimalus kaotada maad wõõra tööjõu kurnamise abinõuks tarwitada. Selleks on tarwis kõige päält suurmaaomandus kaotada, et kellelgi mitte üle töönormi, s. o. rohkem maad ei oleks, kui ta oma perega harida suudab. Maa müümise, ostmise, pantimise ja rentimise õigus tuleb samal põhjusel ära kaotada. Teine ülesanne seisab aga selles, et maad kõigile kättesaadawaks teha, kes seda oma tööjõuga harida tahawad.

Paljud saawad meist siin põhjalikult walesti aru. Arwatakse, nagu tahaks meie siin ühe hoobiga ära pühkida kõik wahed ja iseäraldused, mille on loonud looduslikud ja majanduslikud tingimised, üksikute isikute ja asutuste maaomandus; mõeldakse, nagu tahaksime ühe löögiga kaotada kõik inimeste elukohatade ja harjunud eluwiiside piirid jne. Arwatakse ühe sõnaga, nagu oleks meie kawatsuseks ühte hunnikusse ajada kõik metsad, põllud, weed, mõisad, kandikohad, rendi ostumaad jne., et siis kogu maa ühesuurustesse ribadesse ajada, mida «nagu wõileibu» (hra Tõnissoni wõrdlus) rahwale wälja hakatakse jagama. Koguni niisuguste arwamistega esinetakse, meie tahtwat kõiki maaliike, neid praegustelt omanikkudelt ärawõttes, ühte lahmakasse ajada, mida mööda siis rahwas nagu kewadine wesi laiali walguks, seni kui inimesed igal pool ühetasaselt ära jaguneks ja igaüks enesele sündsä paiga leides säält nii palju maad wõtaks, kui ta oma tööjõuga ära harida suudab.

Meie agraarprogramm oleks muidugi paljas weidrus, kui meie kawatsetud uuendused tõesti sarnased oleksid, nagu mõnelt poolt juletakse kinnitada. Kuid õnneks on lugu ikka wähe teisiti.

Meil on praegu Eestimaal terwe hulk üksteisest lahkuminewaid maaomanduse liike. Siin on riigi-

maad, rüütelkonna, eramõisad, kirikumaad, kandikohad, renditalud, päriskohad. Meie nõuame, et kõigi nende maade kohta müümise, ostmise, pantimise, rentimise õigus ära kaotataks, et kogu maa kauba ringkäigust eraldataks, et tema kohalikkude omawalitsuse asutuste hoole alla antaks, wallaomawalitsusest algades ja Eesti osariigi Maakoguga lõpetades, kelle maapoliitika alussihiks peab saama põhjusemõte, kõigile, kes maad harida tahavad, tasawõrralisel töö alusuurusel võimalikuks teha maad saada. — See aga ei tähenda veel sugugi seda, nagu tahaks meie agraarolude uuenduste kawa nagu meeletu hoolimata nuga kõigi maaliikide kallal ühesuguse lõikuse toime panna. Meie näeme väga hästi kõigi maaliikide iseäraldusi ja saame väga hästi aru kõigist neist raskustest, mis ühe ehk teise liigi maaolude uuenduse põhjusemõtte labiwiimisel võib olla. Ja sellepärast peame tarwilikuks agraaruuenduste maksmapanekul iga maaliigi iseäraldusi silmas pidada.

Kõige esimeses joones tulewad wõõrandamisele kõik riigimaad, rüütelkonna ja eramõisad ning kirikumaad. Kandikohad, renditalud, päriskohad jääwad nende praeguste harijate kätte. Wahe on wiimaste juures pääle maauuenduse labiwiimist endise seisukorraga wõrreldes ainult selles, et kantnikud ja rentnikud enam nüüdseid maamaksusid ei maksa ja teorjust ei tee. Ainult see maa, mis üle teatawa kindlaks määratud normi on, käib maksu alla. Ja ka päriskohaomanikud pole midagi kaotanud: nad jääwad oma kohtadele edasi, ja ainult selle maa eest, mis üle teatawa normi on, tuleb neil maksu maksta, kui üle normi olew maa nende kätte jääb.

Mida aga nende maadega teha, mis kohalikkude omawalitsuse-asutuste walitsuse ja hoole alla lähewad, ja kuidas neid tarwitamiseks anda? Arwan, et II riigiwolikogu sotsialistide-rewolutsionäärade fraktsiooni poolt duumasse antud agraarseaduse projekt üsna õi-

red üleüldised juhtnöörid üles seab, mis ka meie ag-
gaaroludes wastuwõetawad. Toome pikemad wäljai
wõtted sellest projektist.

«On lubatud järgmised maa, selle sisemuste ja
wete tarwitamise wiisid:

a) ühiskondlikuks majapidamiseks: riigile ja ko-
halikkudele omawalitsuse asutustele, mis maal ja we-
tes korraldawad ja peawad riikliku ja kohalise täht-
susega üleüldistarwilisi ja kasulikke ettewõtteid, (ühis-
kondlik maatarvitamine).

b) eramajapidamiseks: üksikutele isikutele, pe-
rekondadele ja nende ühendustele ja rühmadele, kes
isiklikuks tööalaks seda tarwitawad (eramaatarwita-
mine);

c) hoonete ja majade ehitamiseks:

1) isikutele, kes majade üürile andmisest ja kaup-
luse ning palgatööga käiwatest tööstuseettewõtetest
saadud sissetulekutest elawad (kapitalistlik tarwita-
misewiis), ja

2) isikutele, kes krunte oma elamiseks ja palga-
tööta käiwate tööstuseettewõtete ja kaupluste hoonete
jaoks tarwitawad.»

Ühiskondliku maatarwitamise alusmäärustest too-
me ainult ühe, kõige tähtsama; Riigil ja kohalikuil oma-
walitsuse-asutustel on õigus sellekohaste rahwaesitus-
kogude otsustega maad ühiskondlikuks tarwitamiseks
määrata järgmiste eesmärkide saawutamiseks:

1) maa loomulikkude rikkuste kaitsmine ärakur-
ramise wastu ja abinõude leidmine nende suurenda-
miseks (niisutamise- ja kuiwatamisewärgid, kaitseistu-
tused jne.);

2) suuremate maarikkuste eksploateerimine ja
nende sissetulekute ühiskondlikkude tarwete jaoks
andmine;

3) näitlikkude ja katsepõldude asutamine; samu-
ti terwishoiu, hariduslikkude, häätengewuse ja teiste

üleüldiskasulikkude asutuste jaoks tarwilise maa andmine;

4) otstarbekohasemate majapidamise wiiside siseseadmine.

Era maatarwitamise normid:

a) maasaamise ülemääraks on töönorm, üle mille keegi ei tohi maad saada; sellest määrusest kõrwalkaldumine on ainult erakordistel juhtumistel lubatud, kui perekonna koosseis seda nõuab (töowõimetute liigete ülekaal) ehk tööjõud ajutiselt puudub;

b) maa saamise alamäär on tarwitamisnorm, mille aluseks on wõetud töölise perekonna tarwete terwishoidliku alamäär ja tema majanduse ülespidamiseks ning edendamiseks minewate kulude wäljarehkendud normaalne kuluarwe.

c) Ülemäär on piiriks, milleni suurmaatarwitajailt maad wõib wõtta.

d) Alamäär on esialgseks maaandmise normiks maatameestele ja neile, kel maad wähe on.

Eramaatarwitamise määrustest toome siin kohal ainult paar tähtsamat:

a) isiklikuks harimiseks maaandmise eest ei tohi ühtki maksu wõtta, ei üleüldise maamaksu ega rendi näol. Maksu alla wõiwad käia ainult üle tearawa kindlaks määratud normi olewad maaosad ehk erakordsed maapinna ehk teatawa krundi iseäralistest omadustest tingitud sissetulekud (differentsiaal rent).

b) Maad wõiwad saada tarwitamiseks:

1) üksikud isikud ja perekonnad üksiktalude kujul;

2) maaharijate ühendused, kes tasawõrraliselt

3) tööprodukti endi wahel jagawad. Tööliste ühisettewõtted, kes ühiselt mõnda ettewõtet peawad.

Oleme meelega toonud wäljawõtted 2. riigiwo-

likogu s.-r. fraktsiooni agaarseaduse projektist, leides et see nii mõnegi eksiarwamise ja arusaamatuse kõrwaldab. Wastame weel mõne tekkiwa küsimuse pääle.

Mis aga siis teha selle endise snurmaaomandusega, kui maatahtjaid ei leidugi? niisugune küsimus seatakse tihtipääle üles. Meil omalt poolt ei ole küll mingit põhjust karta, et neid «ei leidu». Kuid seisukord ei olegi sugugi nii keeruline, kui maatahtjaid ei leidukski. Ei ole mingit tarwidust suurmaaomanikkudel maatarwitamist wõimatuks teha, neilt seda enne käest ära wõtta, kui uusi maatarwitajaid, kes seda isikliku tööjõuga hariwad, ei ole. Kuid nende maa pandakse maksu alla, mis ühiskondlikkudeks otstarweteks läheb.

Mis aga teha eeskujuliste mõisapidamistega?

Meie tahame, et nad tarwilisel arwul puutumata jääks põllutöö katsejaamadena. Muidugi mõista, ei jää nad endiste omanikkude omanduseks.

Kust aga saawad põllutöölised ja puudustkannatawad wäiketalupidajad majapidamise sisseseadmiseks ja selle pidamiseks tarwisminewa kapitali, loomad ja inwentari? Mis puutub loomade ja inwentari muretsemisse, siis ei tule wäiketalupidajate tarwidust nende järele mitte liialdada, sest et neil praegugi see teatawal määral juba olemas on. Põllutööliste järele jääb aga pääasjalikult mõisate inwentar ja loomad, mis otseteel nende endistelt omanikkudelt üle lähewad. Metsa hoonete ehitamiseks peawad uued majapidamise alustajad hinnata saama. Kapitali saamiseks aga tuleb riikliku ja omawalitsuse krediidi olusid wõimalikult kergendada.

Kõige terawamaks ja põnewamaks küsimuseks maaolude uuendamise maksmapanekul on kohe tasuküsimus wõõrandawate maade eest. Ka selle küsimuse peame lahendama meil olewate maaomanduse liikide järele, aga mitte üleüldiselt kõigi kohta. Kõige

päält tõuseb küsimus esimeses joones wõõrandawate mõisate kohta.

Mõned erakonnad, kes ka aralt suurpõllupidamiste wõõrand. oma progr. osaliselt wõimalikuks peawad, seletawad aga siis otsekohe, et wõõrandamine sündigu «õ i g l a s e t a s u» eest. Siin on meil wastuküsimus: kas see õiglane on, et maa mitteõiglaselt nende praeguste omanikkude käes on? Kas siis tõesti enam ei mäletata, kuidas sissetunginud külalised ratsahobuse seljas maa läbi ajasid ja omale «õiglase tasu» eest kogu meie maa, wiimse maaribani wägiwaldselt ära riisusid, mille siis hiljem rahwas higikopikatega «õiglase tasu» eest wälja pidi lunastama? Ja lõpuks, kas see siis õiglane on, et tuhanded inimesed waesuses ja armetuses ilma maalapita on sunnitud elama, kuna üksikud tihti kümnete wers-tade pikkused ja laiused maalamakad endi kätte on kuhjanud? -- Tullakse ja seletakse selle pääle: «Ajalugu ei saa ju meie õiendada. Ja niisugusest õiglustest, millest teie kõnelete, wõib alles tulewikus, teistsuguse ühiskondlik-majandusliku korra juures jutt olla, kui rahwa õiglustunne teistsuguse kaju wõtnud. Wahest sotsialistlikus ilmakorras, mille tulekut teie loodate». Oo., rahustage end, meie ei kutsugi teid niisugustele kõrgustele wõtke ülesanne, mis teile armsam: minge tagasi ja kuulake... no... näituseks prohwet Jeesaja wihast hüüdu: «Häda teile, kes te põllu põllu küljes ja maja maja järele endi kätte olete kiskunud, nii et teistel kohta üle ei jää, nagu oleks teie üksi siin maailmas olemas». Ja koguni kodanlusegi edumeelsemad esitajad on äratundmisele tulnud, et maaeraomandus, iseäranis suurmaaomandus monopoolset laadi ja seega ka õiglusewastane on. Nähtagu ometi: iga eramonopol on õiglusewastane, maaeraomandus, on monopol, seega ka õiglusewastane. Kõike õiglusewastast häwitada on õiglane. Suurmaa-

omandus on õiglusewastane. Mispärast siis tema kaotamine mitte õiglane ei peaks ole?ma

Kui omal ajal Põhja-Ameerikas neegrite pärisorjusest wabastamise küsimus päewakorrale tuli, tehti ka sääl mõnelt poolt ägedusega kihutustööd selleks, et neid ainult «õiglase tasu» eest wabastataks. Ja nüüd kordub samalaadiline nähtus. Kuid see kord mitte enam inimesewabastamise küsimuse ümber, nagu siis, waid maa, selle inimese päaeluallika wabastamise ümber, mille meie kõigile kättesaadawaks ja wabaks tahame teha.

«Õiglase tasu» on suurmaaomanikud juba mitmekordselt rahwalt kõikisugu rendimaksude näol wälja pigistanud; on saanud selle maa eest, mille omanikuks olemise eest neid õiglasem oleks wastutusele wõtta, kui neile tasu anda. Ja me arwame, et kõige õiglasem tasu meie suurmaaomanikkudele oleks neid sellest nõutawast «õiglasest tasust» ilma jätta.

«Aga lubage, hüütakse meile, suurmaaomanduse wõõrandamine, mis nii terawalt löikab ühe klassi ihuse, jätab aga samalaadilise kodanlusekihi tööstuses, kaubanduses puutumata. See on ülekohus ühe klassi wastu ja sellepärast tuleb suurmaaomanduse tasuta wõõrandamine kõrwale jätta». See on nüüd üsna ootamata praktiline tagajärg. Ja kui küsimus siin kohal õieti ainult selles seisab, et mõisnikkudeklassile mitte ülekohut ei tehtaks, siis soowitaksime, nagu Tshernow omal ajal Hertzensteinile, natukene teistsugustele otsustele tulla. Wõiks siis ju mõisnikkudele («et ülekohut ei oleks») wõõrandatawate maade eest teatawat tasu anda; ja seda tööstuslaste ja linna suurkodanluse kulul.

Tööstuse, kaubanduse ja finanskapitali pääle wõiks ju sellekohane erimaks sissesead. mis mõisnikkudele wõõrandud maade eest läheks. Nii oleks siis

kõik suurewaranduslikud kihid wastastikku üksteise läbi nii ütelda kinnitud. Ja suurmaaomanikkudele ei sünniks siis ülekohtu teiste kapitalistlikkude kihtide kulul.

Edasi üteldakse meile: «Oma armuta tasuta wõõrandamisega häwitate teie hulga inimeste elu ja saadate nad sandikepiga maailma». Sellepääle wastab W. Tshernow: «Ühiskondliku abiandmise põhjusemõttel wõidakse tarwilikuks pidada neile inimestele, kes ühiskondliku murrangu läbi kannatanud, ainelist toetust anda, just nii, nagu ühiskond mõne loodusliku kataklismi näituseks maawärisemise ohwritele Martinika saarel, toetust annab. Kuid see sünnib hoopis teise mõõdupuu järele. Abi antakse ainult neile kes ilma selleta läbi ei saa ja ainult nii palju, kui seda pöörde läbi kannatanud isikutel jalulesaamiseks tarwis on, et majanduslikult uutele tingimistele kohaneda, et näituseks mõnda ametit kätte õppida. Niisuguse abiandmise wastu, nii palju, kui see ühiskondliku kassa seisukohalt wõimalik (sest et häätegewust teiste ühiskondlikkude kohustuste kulul ei tohi ajada), ei wõi ühelgi sotsialistil midagi olla.

Nii vaatame meie suurmaaomanikkudele tasu andmise küsimuse pääle. Siin aga tuleb weel silmas pidada, et suur osa maid panditud ja wõlgade all on. Pangad on nende eest suuri summasid wälja maksnud oma laekast, mis aga enne kokku on wõetud wäljastpoolt. Et mitte siin rahaasjanduslikku hirmusegadust sünnitada, oleks tarwilik, et maapantkirjad wälja makstaks. Kuid nende pantkirjade omanikud tuleks liikidesse jagada oma warandusliku seisuse järele, kellest ühedele tarwis täielikult wälja maksta, teistele aga osaliselt.

Kuidas on aga lugu wäikemaaomanikkudega tasu saamise küsimuses? Wäikemaaomanduse sündimise ja saamise lugu on hoopis teiselaadilisem kui

